

Høgskolen i Telemark

SLUTTEKSAMEN

2113 Norsk litteratur før 1900

2117 Norsk litteratur før 1900, nett- og samlingsbasert

13. desember 2012

kl. 9.00 - 14.00

Tid: 5 timer

Målform: Nynorsk

Sidetal: 9 sider inkl. framside og vedlegg

Hjelphemiddel: Ingen

Vedlegg: 7 sider

Merknader: Svar på *ei* av dei tre oppgåvene.

Eksamensresultata blir gjort kjent på StudentWeb.

Fakultet for allmennvitenskaplege fag

Литература

Svar på *ei* av oppgåvene:

1. Gi ein analyse av "Ørnredet" (1860) av Bjørnstjerne Bjørnson.
Teksten er vedlagt.

eller

2. Gi ein analyse av "Jeg ser" (1893) av Sigbjørn Obstfelder. Teksten
er vedlagt.

eller

3. Gi ein analyse av "Pälsen" (1898) av Hjalmar Söderberg. Teksten er
vedlagt.

Vedlagde tekster

1. Ørnredet, 2 sider
2. Jeg ser, 1 side
3. Pälsen, 4 sider

Bjørnstjerne Bjørnson

Ørnerebet

Endregaardene hedte en liden Bygd, der laa for sig selv med høie Fjelde omkring. Den var flad i Bundens og frugtbar, men blev skaaret istykker af en bred Elv, som kom fra Fjeldene. Denne Elv bar ud i et Vand, som laa op til Bygden paa den ene Side og gav Udsigt langt uddover.

Op efter Botne-Vand var den Mand kommen roende, som først havde ryddet i Dalen; hans Navn var Endre, og hans Ætlinge var det, som boede her. Somme sagde, han var rømt hidop for Drabs Skyld, derfor var hans Slægt saa mørk; Andre sagde, at dette skyldtes Fjeldene, der stængte Solen ude Kl.5 Eftermiddag Midtsommersdag.

Over den Bygd hang et Ørnerede. Det var lagt paa en Bergknat oppe i Fjeldet, Alle kunde see, naar Hunørnen satte sig, men Ingen kunde naa. Hanørnen seiledes over Bygden, slog snart ned efter et Lam, snart efter et Kid, engang tog den ogsaa et lidet Barn og bar med sig, saa der var ikke trygt i Bygden saalænge Ørnens havde Rede i Flakfjeldet; men der var Ingen som kunde naa. Det Sagn laa over Folket, at i gamle Dage var der to Brødre, som havde naaet.

Hvor Twende mødtes i Endregaardene, standsede de, talte om Ørnerebet og saa opefter. De vidste, naar Ørnene var kommen igjen paa det nye Aar, hvor de havde slaaet ned og gjort Ugagn, og hvem som sidst havde prøvet at gaa did op. Ungdommen øvede sig fra Smaagutten af, i Berg og Træer, i Brydning og Tag, for engang at kunne naa ligesom hine to Brødre. Mødtes den med Ungdommen fra andre Bygdelag og det bar til Styrkeprøve, vandt den altid; thi i de andre Bygder havde de intet Ørnerede at øve sig op imod.

Paa den Tid, hvorom her fortælles, hedte den bedste Gut i Endregaardene Leif, og var ikke af Slægten. Han havde krøllet Haar og smaa Øine, var ferm i al Slags Leg og kvindeskær. Han sagde tidligt om sig selv, at Ørnerebet skulde han engang naa; men gamle Folk mente, han burde ikke sige det saa høit.

Dette tirrede ham, og endnu før han varkommen i sin bedste Alder, gik han tilveirs. Det var en klar Søndags Formiddag først i Sommeren, Ungerne maatte netop være udsklækkede. Folk havde samlet sig i stort Følge under Fjeldet, han ventede til Hunørnen forlod sit Rede, gjorde da et Hop og hang i et Træ flere Alen fra Jorden. Det grodde i en Rift og efter denne Rift begyndte han at gaa op. Smaasteen løsnede under Foden paa ham, Muld og Grus rant ned, ellers var det ganske stilt;

kun Elven gik bag med sagte, alvorlig Sus. Snart bar Fjeldet mere udover, han hang længe efter den ene Haand, ledte med Foden efter Fæste og kunde ikke see; Mange, især Kvinder, vendte sig bort og sagde, han havde ikke gjort det, hvis han endnu havde havt Forældre i Live. Han fandt dog Fæste, ledte igjen, saa med Haanden, saa med Foden, det glap, han gled, men hang atter fast. De, som stod nede, hørte hverandre drage Pusten. Atter fik han Tag, men de saa, han selv ikke led paa det og prøvede, det gav efter, han sank, men tog for sig og blev atter hængende. Da reiste en høi, ung Jente sig, som sad alene paa en Steen; de sagde hun havde lovet sig til ham fra Barn af, skjønt han ikke var af Slægten og Forældrene aldrig vilde give sit Minde. Hun strakte Armene opover og ropte: "Leif, Leif, hvorfor gjør du dette!" Alt Folket vendte sig mod hende, Faderen stod tæt ved og saa strængt paa hende, men hun ropte: "Kom ned igjen, Leif, jeg, jeg holder af dig, og deroppe har du Ingenting at vinde!" Man saa ham betænke sig, det varte et Øieblik, men saa gik han længere op. Han var fast i Haanden og Foden, men han begyndte snart at blive træt, han standsede oftere. Det rabede for Foden, en liden Steen kom rullende, og Alle, som stod der, maatte følge den med Øinene helt ned. Nogle kunde ikke holde det ud, men gik. Jenten stod endnu høi der paa Stenen, vred Hænderne og saa op. Faderen gik hen til hende forat drage hende bort fra Folks Øine, men hun kjendte ham ikke. Leif tog atter for sig med Haanden, da slap den, hun saa det tydeligt, han slog i med den anden, den slap ogsaa; "Leif!" ropte hun, saa det skar i Berget, - "han glider!" skreg de Alle og strakte Hænderne, Mænd og Kvinder, han gled ogsaa, tog med sig Sand, Steen, Muld, gled, bestandig gled, fortere, Folket vendte sig, og hørte en Raben og Skraben i Fjeldet bag sig, derpaa noget Tungt falde ned som et stort Stykke vaad Jord.

Da de atter kunde see sig om, laa han der oprevet og ukjendelig. Jenten laa over Stenen, Faderen bar hende bort.

Ungdommen, som mest havde hidset Leif til at gaa op, turde nu ikke tage i og hjælpe ham, somme var ikke engang god til at see paa. Saa maatte de Gamle til. Den Ældste af dem sagde, idet han gik frem: "Dette var galt"; "men", lagde han til og saa op: "Det er dog godt, Noget hænger saa høit, at ikke alt Folket kan naa".

(1860)

Sigbjørn Obstfelder

Jeg ser

Jeg ser på den hvide himmel,
jeg ser på de gråblå skyer,
jeg ser på den blodige sol.

Dette er altså verden.
Dette er altså klodernes hjem.

En regndråbe!

Jeg ser på de høie huse,
jeg ser på de tusende vinduer,
jeg ser på det fjerne kirketårn.

Dette er altså jorden.
Dette er altså menneskenes hjem.

De gråblå skyer samler sig. Solen blev borte.

Jeg ser på de velklædte herrer,
jeg ser på de smilende damer,
jeg ser på de ludende heste.

Hvor de gråblå skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser
Jeg er vist kommet på en feil klode!
Her er så underligt

(Frå *Digte* 1893)

Hjalmar Söderberg

Pälsen

Det var en kall vinter det året. Människorna krympte ihop i kölden och blevo mindre, utom de som hade pälsverk.

Häradshövding Richardt hade en stor päls. Det hörde för övrigt nästan till hans ämbetsålligganden, ty han var verkställande direktör i ett alldeles nytt bolag. Hans gamle vän doktor Henck hade däremot icke någon päls: i stället hade han en vacker hustru och tre barn. Doktor Henck var mager och blek. Somliga människor bliva feta av att gifta sig, andra bli magra. Doktor Henck hade blivit mager; och så blev det julafhton.

- Jag har haft ett dåligt år i år, sade doktor Henck till sig själv, när han vid tretiden på julaftonen, just i middagsskymningen var på väg upp till sin gamle vän John Richardt för att låna pengar. Jag har haft ett mycket dåligt år. Min hälsa är vacklande, för att icke säga förstörd. Mina patienter däremot ha kryat upp sig nästan hela sällskapet; jag ser så sällan till dem nu för tiden. Jag kommer förmödlig snart att dö. Det tror min hustru också, det har jag sett på henne. Det vore i så fall önskvärt, att det inträffade före utgången av januari månad, då den förbannade livförsäkringspremien skall betalas.

Då han hade hunnit till denna punkt i sin tankegång, befann han sig i hörnet av Regeringsgatan och Hamngatan. Då han skulle passera gatukorset för att sedan fortsätta nedåt Regeringsgatan, halkade han på ett glatt slädspår och föll omkull, och i detsamma kom en drosksläde körande i full fart. Kusken svor och hästen vek instinktmässigt åt sidan, men doktor Henck fick likvälen knuff i axeln av den ena meden, och dessutom fattade en skruv eller spik eller något liknande tag i hans överrock och rev en stor lucka i den. Folket samlade sig omkring honom. En poliskonstapel hjälpte honom på benen, en ung flicka borstade av honom snön, en gammal fru gestikulerade kring hans trasiga rock på ett sätt som antyddes att hon skulle ha velat laga den på stället om hon kunnat, en prins av det kungliga huset som händelsevis gick förbi, tog upp hans mössa och satte den på huvudet på honom, och så var allting bra igen, utom rocken.

- Fy fan så du ser ut, Gustav, sade häradshövding Richardt, då Henck kom upp till honom på hans kontor.

- Ja, jag har blivit överkörd, sade Henck.

- Det är just likt dig, sade Richardt och skrattade godmodigt. Men inte kan du gå hem på det där sättet. Du kan gärna låna min päls, så skickar jag en pojke hem till mig efter min överrock.

- Tack, sade doktor Henck.

Och efter att ha lånat de hundra kronor han behövde, tillade han:

- Välkommen till middagen alltså.

Richardt var ungkarl och brukade tillbringa julaftonen hos Hencks.

*

På hemvägen var Henck i ett bättre lynne än han varit på länge.

- Det är för pälsens skull, sade han till sig själv. Om jag hade varit klok, skulle jag för längesen skaffat mig en päls på kredit. Den skulle ha stärkt mitt självförtroende och höjt mig i människornas akning. Man kan inte betala så små honorar åt en doktor i päls som åt en doktor i en vanlig överrock med uppslitna knapphål. Det är tråkigt, att jag inte har kommit att tänka på det förut. Nu är det för sent.

Han gick ett slag genom Kungsträdgården. Det var redan mörkt, det hade börjat snöa på nytt, och de bekanta han mötte kände icke igenom honom.

- Vem vet för övrigt, om det är för sent? fortsatte Henck för sig själv. Jag är inte gammal ännu, och jag kan ha misstagit mig i fråga om min hälsa. Jag är fattig som en liten räv i skogen; men det var också John Richardt för inte längesedan. Min hustru har varit kall och ovänlig mot mig på senare tider. Hon skulle säkert börja älska mig på nytt, om jag kunde förtjäna mera pengar och om jag vore klädd i päls. Det har förefallit mig, som om hon tyckte mera om John, sedan han skaffade sig päls, än hon gjorde förut. Hon var visst en smula förtjust i honom som ung flicka också; men han friade aldrig till henne, han sade tvärtom till henne och till alla människor, att han aldrig skulle våga gifta sig på mindre än tio tusen om året. Men jag vågade, och Ellen var en fattig flicka och ville gärna bli gift. Jag tror inte att hon var kär i mig på det sättet, att jag skulle ha kunnat förföra henne om jag hade velat. Men det ville jag ju inte heller; hur skulle jag ha kunnat drömma om en sådan kärlek? Det har jag inte gjort sedan jag var sexton år och för första gången såg Faust på operan, med Arnoldson. Men jag är likväl säker på att hon tyckte om mig den första tiden vi voro gifta; man misstar sig inte på sådant. Varför skulle hon inte kunna göra det än en gång? Under den första tiden efter vårt giftermål sade hon alltid elakheter åt John, så ofta som de träffade varandra. Men så bildade han bolag och bjöd oss på

teatern ibland och skaffade sig en päls. Och så tröttnade min hustru naturligtvis med tiden på att säga elakheter åt honom.

*

Henck hade ännu några ärenden att uträtta före middagen. klockan var redan halv sex, då han kom hem fullastad med paket. Han kände sig mycket öm i vänstra skuldran; eljest var det ingenting som erinrade honom om hans missöde på förmiddagen, utom pälsen.

- Det skall bli roligt att se vilken min min hustru kommer att göra, när hon får se mig klädd i päls, sade doktor Henck till sig själv.

Tamburen var alldeles mörk; lampan var aldrig tänd annat än under mottagningstiden.

Nu hör jag henne i salongen tänkte doktor Henck. Hon går så lätt som en liten fågel. Det är eget, att jag ännu blir varm om hjärtat var gång jag hör hennes steg i ett angränsande rum.

Doktor Henck fick rätt i sin fömodan, att hans hustru skulle ge honom ett älskvärdare mottagande, då han var klädd i päls, än hon eljest brukade göra. Hon smög sig tätt intill honom i tamburens mörkaste vrå, lindade armarna om hans hals och kysste honom varmt och innerligt. därefter borrade hon huvudet i hans pälskrage och viskade:

- Gustav är inte hemma ännu.

- Jo, svarade doktor Henck med en något svävande röst, medan han med båda händerna smekte hennes hår, jo, han är hemma.

*

I doktor Hencks arbetsrum flammade en stor brasa. På bordet stod whisky och vatten.

Häradshövding Richardt låg utsträckt i en stor skinnklädd länstol och rökte en cigarr. Doktor Henck satt hopsunken i ett soffhörn. Dörren stod öppen till salen, där fru Henck och barnen höllo på att tända julgranen.

Middagen hade varit mycket tyst. Endast barnen hade kvittrat och pratat i munnen på varandra och varit glada.

- Du säger ingenting, gamle gosse, sade Richardt. Sitter du kanske och grubblar över din trasiga överrock?

- Nej, svarade Henck. Snarare över pälsen.

Det var tyst några minuter innan han fortsatte:

- Jag tänker också på någonting annat. Jag sitter och tänker på att detta är den sista jul vi fira tillsammans. Jag är läkare och vet att jag icke har många dagar kvar. Jag vet det nu med fullkomlig visshet. Jag vill därför tacka dig för all vänlighet du på sista tiden visat mig och min hustru.

- Å, du misstar dig, mumlade Richardt och såg bort.

- Nej, svarade Henck, jag misstar mig icke. Och jag vill också tacka dig för att du lånade mig din päls. Den har förskaffat mig de sista sekunder av lycka jag har känt i livet.

(Frå *Historietter* 1898)